

Hasiči pro všední I SOUDNÝ DEN

Už samotný název městečka Lázně Bohdaneč je takový nomen omen. Vládne tu pohoda a klid. Pozornému návštěvníkovi však neunikne, že v jedné části jsou parkovací místa označena modrým trojúhelníkem na oranžovém pozadí, tedy symbolem civilní ochrany. Proč?

autor | Mirek Brát

Experti z Institutu ochrany obyvatelstva při cvičení na detašovaném pracovišti Boreček v Mimoni



V Lázních Bohdaneč funguje od roku 2001 Institut ochrany obyvatelstva (IOO), který spadá pod Ministerstvo vnitra, přesněji generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. Možná si pomyslíte, že jde pořád „jen“ o experty, kteří řeší požáry, technické zásahy a třeba i záchranu sousedovy kočky, která uvázla na hrušce. Nemylte se, tihle hasiči jsou jiní, speciální. Jistě, dovedou fungovat i v rámci problémů všedních dnů, kdy hledají příčinu běžného požáru, se kterým si zrovna krajský hasičský vyšetřovatel neví rady. Mají ale vybavení, znalosti a výcvik, aby nás ochránili i před těmi nejhoršími hrozbami.

MODERNÍ ALCHYMISTÉ

Celkem 64 zaměstnanců IOO se stará o to, aby naše společnost uměla reagovat na aktuální hrozby typu terorismu, živelních pohrom či průmyslových havá-

jenž vznikl v roce 1956, tedy v dobách hektických příprav na třetí světovou válku mezi Východem a Západem. Časy se však mění. V tamních laboratořích se dnes méně hovoří o yperitu, ale vyvstaly nové hrozby, od novičoku až po antrax. Civilní obrana (později ochrana) spadla po roce 2001 pod gesci ministerstva vnitra a úkol chránit obyvatelstvo tak přešel z vojáků na hasiče. Připomíná to i umístění základny IOO, kterou v Lázních Bohdaneč najdete v areálu bývalých kasáren.

Vědecko-výzkumná složka Institutu se zabývá třeba tím, jak co nejrychleji varovat miliony lidí před nebezpečím anebo které prostředky jsou aktuálně nejvhodnější pro vyrozumění záchranných složek. Věnuje se také detekci, identifikaci a analýze neznámých látek, a to včetně vysoce toxických sloučenin, označovaných anglickou zkratkou CBRN. Do této skupiny patří látky chemické (C), biologické (B), radioaktivní (R)



Rutina expertů na „chemická překvapení“ – po výjezdu do terénu následoval sběr vzorků a poté rozbor uniklých látek

Elitní hasiči hledají nejlepší formu ochrany populace proti biologickým, chemickým a dalším toxickým látkám

rií. Zkoumá proto problematiku ochrany běžné populace proti biologickým, chemickým i dalším toxickým látkám. Institut je špičkovým vědecko-výzkumným pracovištěm, které navazuje na práci Výzkumného ústavu civilní obrany,

a nukleární (N). Čeští experti řeší nejen problémy dekontaminace, ale navrhnou také prostředky ochrany: od protiplynových masek a filtrů až po způsoby kolektivní ochrany. Digitální věk klade důraz i na podporu komunikačních



Plukovník František Paulus, ředitel Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč. Pro Hasičský záchranný sbor ČR pracuje už od doby, kdy ukončil studia na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, konkrétně obor Civilní nouzová připravenost. Absolvoval také postgraduální studium na Univerzitě obrany v Brně

POŠTA S PŘEKVAPENÍM

Expert z Institutu varují: Dostali jste dopis nebo balíček, který jste neočekávali? Chybí na něm zpáteční adresa? Jsou na obalu napsané podivné vzkazy typu: Přísně tajné! Speciální zásilka! A přitom podezřele zapáchá? Obálka je nezvykle tuhá, nebo se z ní dokonce sype pudrovitá substance? Pokud jste vícekrát odpověděli ano, možná vám někdo adresoval „překvapení“, jehož složení může být hrozbou nejen pro vás, ale i vaše okolí. Co teď? Netřepajte s dopisem ani balíčkem a vše uložte do igelitového sáčku nebo uzavíratelného plastového boxu. Důkladně si umyjte ruce vodou s mýdlem a ihned zavolejte na tísňovou linku 112. Policie nebo hasiči podezřelou věc zajistí a převezou k ověření. Je vysoká pravděpodobnost, že vaši zásilku nakonec prozkoumá chemická laboratoř HZS ČR.



Analýza vzorků ukáže, zda se jedná o neškodnou, nebo nebezpečnou látku



Trénink biologické dekontaminace zasaženého objektu má přísná bezpečnostní pravidla

a informačních systémů – jak ukazuje konflikt na Ukrajině, právě proti infrastruktúře cílí nepřátelské útoky jako první. Experti ale řeší také krizový management nebo systém státního požárního dozoru při stavebně-technické prevenci, což se může promítnout do úprav vyhlášek a zákonů. A tak bychom mohli pokračovat. Kvůli testování nejrůznějších ochranných prostředků, detektorů, analyzátorů a jiných zařízení najdete v rámci IOO také detašované výzkumné a výcvikové zařízení, ve kterém jednotky požární ochrany cvičí zásah v kontaminovaném prostoru nebo kde

probíhá zásah mobilních chemických laboratoří HZS ČR „nanečisto“.

BOJ S TOXINY

V rámci Institutu působí i speciální výjezdová skupina, která má ve svém „arsenálu“ unikátní mobilní laboratoř. Pravidelně vyráží k mimořádným událostem, kde provádí analýzy vzorků a zabezpečuje případný převoz či likvidaci nebezpečných látek. IOO pořádá také konference s mezinárodní účastí, konané pod záštitou Organizace pro zákaz chemických zbraní. „Jsme účelové

zařízení s celorepublikovou působností. Působíme ve třech základních oblastech: ve výjezdu, ve vzdělávání a výzkumu. Nejsme typičtí hasiči, běžná prvosledová jednotka. Máme však k dispozici laboratoř, která je jednou z pěti takových v Česku. Další podobná pracoviště najdete v Kamenici, Třemošné, Tišnově a Frenštátu pod Radhoštěm. Z hlediska krajů působíme z logiky našeho geografického umístění na území Královéhradeckého a Pardubického kraje,“ vysvětluje ředitel Institutu plk. Mgr. et. Mgr. František Paulus, Ph.D., MBA.

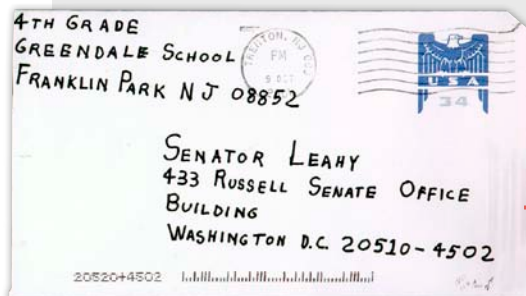
A dodává: „Naši experti vyjíždějí zejména k zásahům, na které nestačí síly a prostředky konkrétního kraje – umíme toxické látky najít, zanalyzovat a poté zneutralizovat, a to i ve velkém měřítku. Řešíme chemické, radiační i biologické hrozby a incidenty. Obě posledně jmenované se ČR našťástí vyhýbají. Občas se sice šíří podezřelé práškové substance, ale zatím nešlo třeba o antraxový útok, jak k němu došlo třeba

BALÍK, KTERÝ ZPŮSOBIL POPRASK

Na operační a informační středisko hasičů Pardubického kraje byl v minulosti ohlášen nález neznámého černého prášku na poště v Chrastí. Stačilo si vzpomenout na antraxové útoky, které záhy po teroristické akci 11. září 2001 vyděsily celé Spojené státy. Za mořem se tehdy objevily poštovní zásilky se smrtelně jedovatými spory antraxu neboli sněti slezinné. V USA tehdy onemocnělo 22 osob a pětice nešťastníků nakonec zemřela. A co v Česku? Hasiči hned po příjezdu zajistili místo nálezu a provedli rozbor

podivné směsi. Jenže průzkumná skupina vybavená speciálními přístroji pátrala prozatím nadarmo. Hasiči v oblecích nejvyšší ochrany (přetlakové protichemické obleky) tak provedli zajištění balíku s oním práškem, ale také všech dalších potřísněných zásilek. Závadný materiál umístili do speciální nádoby a všechny osoby, které přišly do styku s podezřelou směsí, prošly dekontaminační sprchou. Na místě je pak prohlédla zdravotnická záchranná služba. Na poštu mezitím dorazili policisté, kteří zjišťovali adresáta a odesílatele. Ve finále přijeli také pracovníci IOO z Lázně Bohdaneč, kteří po analýze nezvyklé látky zjistili, že jde o relativně neškodnou směs určenou k pyrotechnickým efektům.

Snímek obálky s antraxem, která byla v roce 2001 adresována senátoru Patrickovi Leahymu



Na vědeckém pracovišti elitních českých hasičů se setkáte i s nejmodernější 3D technikou

JAK ŠÍŘIT OSVĚTU

Experti z Institutu ochrany obyvatelstva se pravidelně účastní řady mezinárodních akcí. V letošní roce například cvičili africké záchrannáře v rámci projektu CHEMEX AFRICA 2023, který probíhal v hlavním městě Alžírska. Akce byla prvním celoafrickým cvičením chemické bezpečnosti, které se konalo pod hlavičkou Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW). Účastníci se od svých zkušenějších kolegů učili rychle a spolehlivě rozpoznat typ chemické události, identifikovat nebezpečnou látku na základě jejích vlastností či symptomů a pak zvolit ten nejlepší postup při zásahu.



Naši hasiči podali pomocnou ruku svým kolegům v rámci mezinárodního cvičení CHEMEX Africa 2023

před lety ve Spojených státech. Jezdíme také zjišťovat příčiny atypických požárů, u kterých vypracováváme specializovaně expertízy z oboru elektro. Anebo se snažíme identifikovat přítomnost akceleračních, které zrychlují samotné hoření. Ve finále zajišťujeme také dokumentaci mimořádných událostí – v posledních letech se to týkalo například činnosti hasičů v době covidové pandemie, živelních katastrof typu řádění tornáda na jižní Moravě nebo požáru v NP České Švýcarsko.“

SIRÉNY, AFRIKA I SPOLEČENSKÉ AKCE

Institut provozuje též vlastní polygon, kde zkouší třeba působení bojových chemických látek v ostrém režimu. Na stejném místě probíhají rovněž testy komponent jednotného systému varování a vyzoomění, například sirén. Plukovník Paulus upozorňuje i na další zvláštnosti: „Od 90. let školíme experty pro rozvojové země v Africe, a to jak u nás, tak přímo v jejich domovině, kam přivádíme

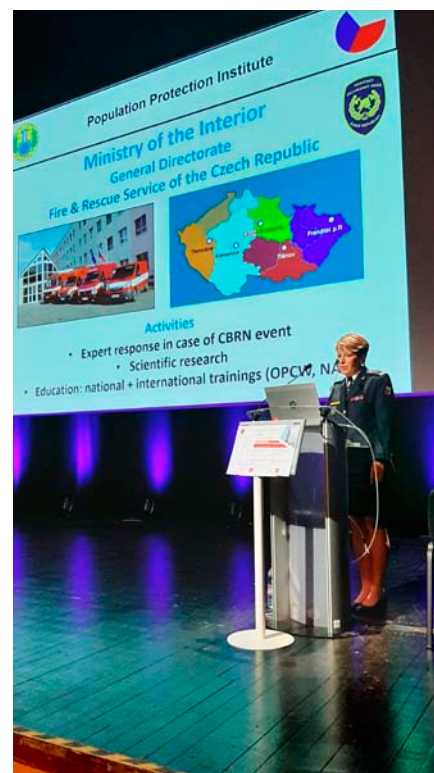
různé vybavení. Aktuálně vedeme výcvik v Ugandě. Přitom podporujeme vytváření samostatných výcvikových regionálních center. Za tuto činnost jsme byli oceněni od Organizace pro zákaz chemických zbraní. Byla to pro nás velká čest.“

A to není vše: třeba v roce 2023 Česko předsedalo jednání Rady ministrů EU. Hasiči z IOO proto jezdili do pražského Kongresového centra, kde společně s policisty vedli preventivní prohlídky. Pokud by detekovali nebezpečné látky,

František Paulus: Také v Česku se občas objeví podezřelý prášek. O antraxový útok ale dosud nešlo



Hasiči musí být připraveni i na únik radiace z našich jaderných elektráren



Český příspěvek na konferenci věnované tématu civilní ochrany ve francouzském Lille

ZHRZENÝ SLÁDEK JAKO TERORISTA?

V roce 2023 zorganizovali specialisté v Institutu biologický kurz pro pracovníky chemických laboratoří HZS ČR. Jeho součástí byla simulace práce tajné laboratoře na přípravu ricinu. Ten funguje jako snadno dostupný toxin, který byl v minulosti zakázán úmluvami o chemických a biologických zbraních. Jde totiž o jedovatou bílkovinu, která po aplikaci v těle člověka nezanechává žádné stopy. Otrava se nejprve projevuje jako chřipka, jenže postižený do několika dnů umírá na vnitřní krvácení a poškození orgánů. Scénář akce byl inspirován skutečným případem z roku 2013, kdy pachatel vyhrožoval svému okolí politím pivem s ricinovou příměsí. A přesně takové jednání očekávali účastníci kurzu se scénářem „frustrovaný sládek“, kterého propustilo vedení Pardubického pivovaru poté, co nový vlastník skončil s vařením zlatavého moku. Úkolem hasičů bylo zajistit v objektu různé vzorky k následné analýze, která by prokázala možnou přítomnost ricinu nebo jiných rostlinných toxinů.



Expertní cvičení na téma nalezení laboratoře na výrobu vysoce toxického ricinu



Zaměstnanci IOO se zabývají také hrozbou příchodu nové pandemie a řeší účinnou ochranu proti virovým nákazám

mohli ihned zareagovat – podobným způsobem monitorují i další významné společenské či sportovní akce. Plukovník Paulus vyzdvihl také působení týmu hasičských specialistů při mimořádně rozsáhlém požáru v NP České Švýcarsko: „Během akce došlo k masivnímu nasazení dronů, díky kterým hasiči našli řadu skrytých ohnisek. Zde jsme si také odzkoušeli nasazení bezpilotních letounů při mapování terénu, takže mohl vzniknout detailní 3D model zasaženého území. Ten byl využit též pro vyšetřování události a pak i pro

další vzdělávání hasičů. Složitý zásah jsme absolvovali také před necelými dvěma lety v Jablonci nad Nisou. Jednalo se o podezření z rozšíření bojové chemické látky, které se ale nakonec nepotvrdilo.“ K vůbec nejsložitějším projektům z laboratoří IOO však patřila eliminace chemického útoku pomocí novičoku. Tato nervově paralytická látka byla použita třeba v britském Salisbury v roce 2018 a čeští experti se museli naučit zneškodnit i tento paralytický jed, vyvinutý původně sovětskými experty na přelomu 70. a 80. let. ■



Výcvik zahraničních kolegů v rámci akce CHEMEX Africa 2023

